

CARINA

mr. sc. Marina Kesner-Škreb
Institut za javne financije, Zagreb

Pojmovnik*
UDK 339.543

Carina se uglavnom definira kao porez koji se naplaćuje na uvoz, a pripada skupini neizravnih poreza. Drugim riječima, carina je namet koji se ubire na dobra što ulaze u zemlju ili usluge koje nerezidenti pružaju rezidentima. Carina se uvodi radi prikupljanja prihoda ili zaštite domaće proizvodnje.

Carina je najstariji instrument vanjsko-trgovinske politike koji dodatkom na cijene robe i usluga utječe na obujam i vrijednost vanjske trgovine. No osim što je instrument vanjske politike, carina je i važan izvor državnih prihoda. Naime carina se obično slijeva u državni proračun iz kojega se financiraju brojna javna dobra. Tako carina osim svoje vanjskotrgovinske uloge ima i važnu ulogu u javnim financijama.

Carine se razvrstavaju prema nekoliko kriterija: prema smjeru kretanja robe koja je opterećena carinom razlikuju se uvozne, izvozne i tranzitne carine; prema načinu odmjeravanja postoje *ad valorem*, specifične i kombinirane carine; prema učincima koji se žele postići carine mogu biti fiskalne i zaštitne; prema ekonomsko-političkoj namjeri razlikuju se preferenci-

jalne, diferencijalne, prohibitivne, retorzivne, kompenzatorske i antidampinške carine.

Stoljećima su se vlade služile carinama kako bi utjecale na razvoj pojedinih sektora. Naime uvođenjem carine na uvezenu robu povećava se cijena te robe, no istodobno se snižava količina koja se troši i uvozi te se povećava domaća proizvodnja.¹ Tri su aktera u toj priči: poduzeća na čija se dobra uvodi carina, potrošači i država.

Poduzeća čiji su proizvodi zaštićeni carinom dobivaju poticaj da povećaju svoju domaću proizvodnju upotrebljavajući relativno skupe kapacitete. Tako poduzeća koja bi u drugim prilikama morala otići u stečaj ponovno otvaraju svoje neefikasne stare tvornice ili u postojećim tvornicama rade u više smjena. S ekonomskog stajališta, proizvodnja u tim tvornicama koje proizvode uz visoke troškove neefikasna je. Roba koju one proizvode mogla bi se, naime, u inozemstvu kupiti po nižoj cijeni. Sa stajališta zemlje rasipaju se proizvodni resursi jer bi se tvornice, radnici i sirovine mogli mnogo efikasnije upotrijebiti u dru-

* Primljeno (*Received*): 28.8.2003.
Prihvaćeno (*Accepted*): 12.9.2003.

¹ Sličan učinak kao carine imaju i kvote, tj. količinska ograničenja uvoza.

gim sektorima. Proizvodni potencijal zemlje je niži zato što se proizvodni faktori zadržavaju u neefikasnom, carinom zaštićenom sektoru.

Potrošači, naravno, takvu zaštitu neke domaće proizvodnje plaćaju u obliku više cijene njezinih proizvoda. Iste proizvode oni bi, naime, u inozemstvu platili jeftinije. Time dobivaju manje zadovoljstva od svojeg dohotka nego što bi ga imali da mogu kupiti proizvod iz uvoza po cijena- ma koje isključuju carine. Osim toga, oni će svoju potrošnju preusmjeriti na kupovinu drugih proizvoda čije su relativne cijene snižene carinom.

Država od carine dobiva prihode koji se mogu iskoristiti za kupnju javnih dobara ili za smanjenje poreza.

Carine se najčešće ne uvode kako bi se prikupili proračunski prihodi već da bi se zaštitile pojedine domaće industrije. Iako zaštita u određenim slučajevima može biti opravdana, vrlo je često rezultat pritiska moćnih interesnih grupa. I poduzetnici i radnici znaju da će im carina pomoći, bez obzira na njezine učinke na proizvodnju i potrošnju cijele zemlje. Zašto je tako, možda najbolje opisuje rečenica Paula Samuelsona: "Slobodna trgovina pomaže većini ljudi malo, dok zaštita malom broju ljudi znači mnogo" (Samuleson, 1992:684). Naime teže je organizirati velik broj potrošača negoli organizirati nekoliko poduzeća ili sindikata da lobiraju za zaštitu svojih interesa.

Nakon Drugog svjetskog rata zemlje su, između ostaloga, postale svjesne opasnosti koje donosi protekcionizam te je formiran GATT (*General Agreement on Tariffs and Trade*) čiji je temeljni cilj bio "znatno snižavanje carina i drugih prepreka trgovini, kao i ukidanje diskriminacijskog tretmana u međunarodnoj trgovini".

Urugvajskom rundom pregovora u sklopu GATT-a osnovan je 1995. godine WTO (World Trade Organization) kao nasljednik GATT-a. Temeljni cilj WTO-a je što lakši, slobodniji, pravedniji i predvidljiviji tijek trgovine. WTO ima 146 zemalja članica (do travnja 2003. godine), što čini 97% svjetske trgovine. Hrvatska je postala punopravnom članicom WTO-a 30. studenog 2000. godine.

Tijekom priprema za ulazak Hrvatske u WTO zakonski okvir poslovanja s inozemstvom u potpunosti je usklađen s pravilima te organizacije. Sukladno obvezama preuzetim članstvom u WTO-u Hrvatska se obvezala na postupno smanjenje carinske zaštite. Prijelazno razdoblje prilagodbe za industrijske proizvode od 2000. do 2005. godine, odnosno za poljoprivredno-prehrambene do 2007. godine, obvezuje Hrvatsku na snižavanje carine svake godine za jednaki postotni iznos. U 2002. godini prosječna carina za industrijske proizvode iznosila je 3,5%, a za poljoprivredno-prehrambene proizvode smanjena je s prosječno 24,3% na 20%. Valja naglasiti da je prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju između Hrvatske i EU-a potpisanom 2001. godine, EU gotovo u cijelosti, bez prijelaznog razdoblja ukinuo carine i druga ograničenja na uvoz hrvatskih proizvoda. Zadržana su samo ograničenja na uvoz mlade govedine, određenih ribljih proizvoda i vina. Od početka 2002. godine ukinute su sve carine i količinska ograničenja za većinu industrijskih proizvoda podrijetlom iz EU-a.

LITERATURA

Ekonomski leksikon. 1995. Zagreb: Leksikografski zavod "Miroslav Krleža".

Escolano, J., 1995. "International Trade Taxes", in: Parthasarathi, S., (ed.) *Tax*

Policy Handbook. Washington: International Monetary Fund

IMF, 2001. *Government Finance Statistics Manual 2001*, Washington: International Monetary Fund

Samuleson, P. A. and Nordhaus, W., 1992. *Ekonomija*, MATE, Zagreb.

www.hgk.hr

www.wto.org